

บทที่ 14

การสอนเป็นคณะ Team Teaching

การสอนเป็นคณะ (Team Teaching) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการที่ครูตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่า ทำงานร่วมกันในการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินประสบการณ์ทางการเรียนของกลุ่มนักเรียน 2-4 ห้องเรียน นักเรียนอาจทำงานคนเดียว กลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ การสอนแบบเป็นคณะเป็นการใช้บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยทั่วไป การสอนเป็นคณะเป็นปรัชญาของการเรียนออกแบบให้ความสำคัญกับหลักสูตร การพัฒนาความเชื่อมั่นและความสามารถ (competent) ของครู และการจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล (individualize instruction)

บางคณะการรวมกันของครูที่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกัน ทำงานร่วมกันในลักษณะแนวตั้ง (vertical basis) กับนักเรียนทุกระดับชั้น บางคณะประกอบด้วยครูหลายคน ทำงานร่วมกันในลักษณะแนวนอน (horizontal level) กับนักเรียนระดับชั้นเดียว หรือมีการจำกัดระดับชั้น นอกเหนือจากครูที่มีประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (certified teacher) ที่มีความสามารถพิเศษในการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนแล้ว ทีมส่วนใหญ่ก็ยังรวมถึงผู้ช่วยทางด้านเทคนิค (technical assistants) ด้วย

หัวใจสำคัญของความสำเร็จของการสอนเป็นคณะ คือ การทำงานร่วมกัน การวางแผนล่วงหน้า ความยืดหยุ่นในการจัดตารางเรียน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่หลากหลาย และการเรียนเป็นรายบุคคล (individualization) การนำความสามารถพิเศษของสมาชิกในทีมรวมกัน ก่อให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลายแก่นักเรียน และกระตุ้นให้ครูพัฒนาในวิชาชีพครูด้วย

การสอนแบบคณะเริ่มจากระบบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และได้รับความนิยมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเป็นที่ยอมรับในระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่แบ่งชั้นเรียน (nongraded program)

ความหมายของการสอนเป็นคณะ (Team Teaching)

การสอนเป็นคณะเป็นการจัดระบบการเรียนการสอน โดยการจัดสรรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รับผิดชอบร่วมกันในการสอนทั้งหมด หรือบางส่วนที่สำคัญให้กับนักเรียนกลุ่มหนึ่ง คณะผู้สอนจะร่วมกันวางแผน ดำเนินการสอน และประเมินผลตามเวลาที่กำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากผู้สอนที่มีความสามารถพิเศษที่มีความสามารถต่างกันไป

อาจกล่าวได้ว่า การสอนเป็นคณะเป็นการจัดการอย่างเป็นระบบโดยคณะ ผู้สอนจะมีผู้นำและผู้ช่วยสอนที่ให้ประสิทธิภาพสูงในการสอน จากการใช้เทคโนโลยีและการสอนร่วมกันให้กับกลุ่มนักเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยมีการจัดตารางเวลาที่ยืดหยุ่น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (Chauhan, 1994)

วัตถุประสงค์ของการสอนเป็นคณะ

1. เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอน โดยที่ผู้เรียนมีโอกาสได้รับความรู้จากผู้สอนที่มีความชำนาญ พรสวรรค์ และความสนใจที่แตกต่างกัน
2. เพื่อเกิดความยืดหยุ่นในการจัดกลุ่มและตารางเรียน โดยอาจจัดกลุ่มตามความสนใจ และความสามารถในการเรียนในวิชานั้น ๆ

หลักการสอนเป็นคณะ

ในการสอนเป็นคณะยึดหลักสำคัญในการสอนดังนี้

1. ขนาดของกลุ่มผู้เรียน ขนาดของกลุ่มและการจัดผู้เรียน ควรมีความยืดหยุ่น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการเรียน และวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
2. ปัจจัยเรื่องเวลา การจัดตารางสอนควรมีความยืดหยุ่น ขึ้นกับความสำคัญของวิชา
3. การจัดบรรยากาศในการเรียน ควรจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการใช้ห้องทดลอง การใช้ห้องสมุด ห้องฝึกปฏิบัติ ฯลฯ
4. ภาระงานที่มอบหมายให้กับครู ภาระงาน หน้าที่ที่จะมอบหมายให้ครู ควรมีความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับความสนใจ คุณสมบัติ และบุคลิกลักษณะ ของครูแต่ละคน การเลือกสมาชิกในคณะควรทำอย่างระมัดระวัง
5. หลีกเลี่ยงการสอนแบบเดิม ผู้สอนควรนำวิธีสอนต่าง ๆ มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ หลีกเลี่ยงการสอนลักษณะบรรยายแบบเดิม

6. ลดข้อบกพร่อง และส่งเสริมการใช้ความสามารถเฉพาะของครู
7. สังเกตการสอนของคนอื่น

รูปแบบของการสอนเป็นคณะ

บุญเกื้อ ควรวาเวช (2542) กล่าวว่า รูปแบบของการสอนเป็นคณะ มีดังนี้

1. ประเภทมีผู้นำ (Team Leader Type) มีผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รับผิดชอบร่วมกันในการสอนระดับหนึ่ง คนหนึ่งในคณะ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าทำหน้าที่ประธาน ซึ่งทำหน้าที่สอนเช่นเดียวกับสมาชิกในคณะ คณะประเภทนี้รับผิดชอบสอนชั้นที่มีขนาดใหญ่กว่าปกติ ผู้เรียนประมาณ 100-200 คน
2. แบบไม่มีผู้นำคณะ / ประเภทเชื่อมโยง (Associate Type) มีผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รับผิดชอบร่วมกัน ไม่มีการกำหนดว่าใครเป็นหัวหน้า ทุกคนในคณะทำงานเท่าเทียมกัน โดยอาศัยความถนัดและความสามารถพิเศษของแต่ละคนเป็นเกณฑ์ที่แต่ละคนรับผิดชอบ
3. แบบครูพี่เลี้ยง (Master Teacher-Beginning Teacher Type) ผู้สอนเก่าที่มีความชำนาญในการสอนทำงานร่วมกับผู้สอนใหม่ โดยให้ผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำหน้าที่คล้ายครูพี่เลี้ยง คอยนิเทศและช่วยเหลือผู้สอนใหม่

องค์ประกอบของการสอนเป็นคณะ

องค์ประกอบของการสอนเป็นคณะ ประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้ (ลาวัลย์ วิทยาวุฒิกุล, 2515)

1. ผู้เรียน ในแต่ละคณะอาจมีจำนวนผู้เรียนตั้งแต่ 40-300 คน (ในบางครั้งผู้สอนอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 12-20 คน หลาย ๆ กลุ่มก็ได้) โดยผู้สอนอาจจัดกลุ่มโดยคำนึงถึงอายุ ชั้นเรียนเดิม ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด หรืออาจจัดคละกันไป ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของผู้สอน
2. คณะผู้สอน ผู้สอนประมาณ 5-7 คน สอนร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีการประชุมเพื่อแบ่งกลุ่มผู้เรียนและเพื่อมอบหมายให้ผู้ใดทำการสอน และเรื่องที่จะสอน

คณะผู้สอนอาจประกอบด้วย

1. หัวหน้าคณะ หรือผู้ประสานงาน (Team Leader หรือ Coordinator) เลือกครูที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำทำหน้าที่สอนด้วย
2. ผู้ทำหน้าที่สอน (Lecturer หรือ Team Master) หมายถึง ครูผู้ใดผู้หนึ่งที่ทำหน้าที่สอน
3. ครูอาวุโส (Senior Teacher) หมายถึง ครูที่มีประสบการณ์ มีความสามารถ มีความรู้เฉพาะ เข้าใจวิธีสอนใกล้เคียงหัวหน้าคณะ ครูอาวุโสเป็นผู้รับผิดชอบในวิชาที่ตนมีความรู้ความสามารถพิเศษ สามารถแนะนำฝึกหัดพวกที่มีประสบการณ์น้อยกว่าในคณะ
4. ครูที่ผ่านการอบรม (Regular Teacher) ทำหน้าที่สอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีสอนที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ทั้งนี้ต้องมีการวางแผนการสอน และประเมินผลร่วมกับครูคนอื่น
5. ครูผู้ช่วย (Assistant Teacher) ทำหน้าที่สอนทดแทนผู้สอนคนที่ขาด ควรเลือกครูผู้ช่วยจากผู้ที่มิได้ทำการสอนประจำ หรือนอกจากนี้ครูผู้ช่วยจะช่วยให้หัวหน้าคณะและครูในคณะ ได้มีเวลาว่างจากการสอนพอมีเวลาทำงานอื่น ๆ
6. ครูผู้ช่วยฝ่ายธุรการ (Teacher Aids) ไม่ได้ทำการสอนโดยตรง บางครั้งอาจดูแลนักเรียนกลุ่มเล็ก และอาจทำหน้าที่บริการเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ
7. ครูมาช่วยเพื่อทำการฝึกหัดการสอน (Intern Teacher)
8. พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ (Clerk) มีหน้าที่พิมพ์หนังสืออัดสำเนา เอกสาร จัดบันทึก
9. ที่ปรึกษาพิเศษหรือวิทยากร (Specialist) หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเชิญมาเป็นวิทยากรพิเศษเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้

3. อาคารสถานที่

การสอนแบบคณะจะได้ผลดีต้องจัดอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียนขนาดใหญ่ ประมาณ 4 เท่าของห้องเรียนเดิม ฝาผนังควรป้องกันเสียงได้ เพื่อป้องกันเสียงรบกวนห้องอื่นเวลาแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก อุปกรณ์ เช่น โต๊ะเรียน กระดานดำ ตู้เก็บของ ต้องออกแบบให้เคลื่อนย้ายง่าย และใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง

ขั้นตอนในการดำเนินการสอน

ขั้นตอนในการดำเนินการสอนแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. การสอนเป็นกลุ่มใหญ่ เป็นการสอนเพื่อให้หลักการหรือความคิดรวบยอดแก่นักเรียนทุกคนพร้อม ๆ กัน มีการใช้สื่อการสอน เช่น โทรทัศน์ เทป ภาพยนตร์ สไลด์ เป็นต้น เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ เข้าใจ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ การสอนแบบนี้จะต้องใช้เวลาประมาณ 46% ของเวลาทั้งหมดเพื่อวางแผนการสอน เพราะการสอนกลุ่มใหญ่จะเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมนักเรียนสำหรับการสาธิต การอภิปรายในกลุ่มเล็ก และการศึกษาอิสระ

ขณะที่ครูคนหนึ่งสอนในการสอนเป็นกลุ่มใหญ่นี้ ครูอีกคนจะคอยตรวจสอบดูแลเพื่อให้เด็กสนใจต่อสิ่งที่ครูกำลังบรรยายอยู่

2. การอภิปรายแบบกลุ่มเล็ก (Small seminar or group instruction) การสอนแบบกลุ่มเล็กต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และความสามารถของเด็กเป็นเกณฑ์ เด็กในกลุ่มมีประมาณ 15 คน และเด็กในกลุ่มอาจเปลี่ยนอยู่เสมอ เป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความรับผิดชอบในสิ่งที่เรียนมาจากกลุ่มใหญ่ และส่งเสริมความสามารถของเด็กแต่ละคนโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้อภิปราย ซึ่งใช้ได้ผลดีในวิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดี และวิชาอื่น ๆ

3. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent of Individual Study) ผู้สอนต้องจัดหาหนังสือและสถานที่ที่จะค้นคว้าให้นักเรียนค่อย ๆ พัฒนาปรับปรุงแก้ไขตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาด้วยตัวเอง และเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองโดยมีครูเป็นผู้แนะนำ

การวางแผนการสอนและการวัดผล

การสอนแบบเป็นคณะนี้ผู้สอนควรมีชั่วโมงสอนไม่เกิน 12 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ และควรให้ผู้สอนในคณะมีเวลาว่างตรงกัน เพื่อจะได้วางแผนการสอนร่วมกัน ตารางสอนควรมีความยืดหยุ่น เวลาของการสอนควรจัดให้สอดคล้องกับลักษณะวิชาด้วย

การวัดผลควรทำทุกครั้งที่สอนเพื่อดูว่าบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ โดยอาจวัดผลได้ 2 ด้าน คือ พัฒนาการของนักเรียนโดยตรง และการประเมินผลโปรแกรมการสอน

ลักษณะสำคัญของการสอนเป็นคณะ

ฮาเดนและคิง (Haden & King, 1971, 158) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการสอนเป็นคณะดังนี้

1. ก่อนที่จะเริ่มใช้โปรแกรมการสอนเป็นคณะ จะต้องมีการวางแผนร่วมกัน (extensive planning) และมีการไปเยี่ยมชมโรงเรียนอื่น
2. คณะครูจะต้องอุทิศตนต่อการทำงานเป็นทีม ตอบสนองต่อความนึกคิดคนอื่น และมีความพร้อมทั้งกับบทบาทใหม่
3. มีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำ มีความรู้ และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร
4. ได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับบุคลากร เสมียน งานทางด้านเทคนิค และช่วยเหลือครูจากงานกิจวัตรประจำวัน
5. จัดสรรเรื่องของเนื้อที่ วัสดุอุปกรณ์ สำหรับการเรียนการสอนกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก และการเรียนการสอนเป็นรายบุคคล
6. การจัดตารางเวลาเรียน ควรมีความยืดหยุ่นเพื่อจะช่วยให้ประสบความสำเร็จ
7. คณะครูควรเกี่ยวพันกันทางด้านภาวะจิตใจ ภูมิหลัง ความสนใจและพรสวรรค์พิเศษ
8. ควรมีการสื่อสารกันในคณะครูและภายในโรงเรียน
9. ทุกคนภายในทีมควรมีส่วนร่วมในการวางแผนตั้งแต่เริ่มแรก
10. ให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอิสระ (Independent Study) การทดลอง และการจัดทำโครงการประเภทต่าง ๆ ตลอดจนการทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย
11. ผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูใหญ่ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ กระบวนการ และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น
12. การปรุมนิเทศ และมีการพัฒนาในการจัดการอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะครูที่ขาดประสบการณ์
13. ควรมีการเตรียมนักเรียนสำหรับการสอนเป็นคณะ
14. การประเมินผลควรรวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนการทำงานร่วมกันแบบเป็นคณะ และความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

15. ควรจะทำในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปดีกว่าจะปรับโครงสร้างใหม่ทั้งระบบ
โรงเรียน

จุดเด่นของการสอนแบบเป็นคณะ

1. การสอนแบบเป็นคณะ ส่งเสริมให้นำเอาส่วนดีหรือความสามารถของผู้สอนแต่ละคนมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ความแตกต่างทางด้านบุคลิกลักษณะ (personalities) ของคณะครู เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกสร้างความสัมพันธ์กับครูในลักษณะที่ตนพอใจ
3. การที่นักเรียนได้นำเสนอผลงานและมีการอภิปรายภายในกลุ่ม ก่อให้เกิดลักษณะของการเป็นผู้นำ และปรับปรุงทักษะในการสื่อสาร
4. การสอนแบบเป็นคณะ เป็นการเตรียมห้องปฏิบัติการในการวางแผนและทดลองนวัตกรรมอื่น ๆ
5. ครูพิเศษมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมการเรียนแบบบูรณาการ
6. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นคณะของผู้สอน
7. การจัดตารางแบบยืดหยุ่น และจัดการเรียนการสอนแบบตัวต่อตัว ส่งเสริมการเรียนแบบเอกัตบุคคล
8. ในฐานะที่เป็นสมาชิกกลุ่มและผู้แนะนำในเวลาเดียวกัน ผู้นำกลุ่มทำหน้าที่ช่วยสมาชิกที่ด้อยประสบการณ์ให้เติบโตในอาชีพ
9. การกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสอน และการประเมินผลจะดีขึ้นและมีประสิทธิภาพจากการคิดร่วมกัน
10. สมาชิกในคณะได้รับแรงกระตุ้นจากการสังเกตเพื่อนร่วมงาน การที่เพื่อนสังเกตตนเอง และประสบความสำเร็จร่วมกัน
11. การศึกษาอิสระส่งเสริมความไว้วางใจ (self-reliance) ในตัวนักเรียน
12. การจัดโปรแกรมก่อให้เกิดการใช้บุคลากร พื้นที่ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ดีขึ้นกว่าเดิม
13. การจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มใหญ่ ส่งเสริมโอกาสในการชิงความสนใจและพรสวรรค์ของนักเรียนที่สามารถทำงานร่วมกัน

14. การวางแผนร่วมกันในคณะเป็นสิ่งสำคัญในการทบทวน และปรับปรุง
หลักสูตร
15. การสอนแบบเป็นคณะและการจัดโปรแกรมแบบไม่แบ่งชั้นเกี่ยวพันกัน
16. ทั้งครูและนักเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น
17. ได้รับความช่วยเหลือจากเสมียน ทางด้านเทคนิค ทำให้ครูอุทิศเวลาใน
หน้าที่

ข้อจำกัดของการสอนเป็นคณะ

1. เป็นการยากที่จะพบคณะที่มีประสิทธิภาพ
2. ผู้นำคณะที่มีความสามารถหายากและมีน้อย
3. ครูที่มีความสามารถบางคนชอบที่จะทำงานคนเดียว
4. การสอนเป็นคณะในระดับประถมศึกษาเป็นการทำลายคุณค่าของการจัดการเรียนแบบ self-contained classroom โดยการแนะนำ excessive departmentalization แทน
5. นักเรียนบางคนรวมทั้งผู้สอนประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มใหญ่ หรือตารางสอนแบบยืดหยุ่น
6. เครื่องอำนวยความสะดวกและสื่อการเรียนการสอนจะต้องมีจำนวนมากพอ มิฉะนั้นอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร
7. ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจปรัชญาของการสอนแบบเป็นคณะ อาจนำการสอนเป็นคณะไปใช้ในลักษณะผลัดการสอน (turn teaching) ทำให้ผู้สอนบางคนใช้เวลาไปอย่างไรประโยชน์ขณะที่บางคนต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่
8. การที่ผู้สอนบางคนในคณะไม่เต็มใจที่จะแบ่งปันทำหน้าที่ตน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งได้
9. ผู้บริหารบางคนไม่เชื่อว่าการสอนแบบคณะ สามารถเทียบได้กับการที่ครูที่มีความสามารถเป็นรายบุคคล